

BETEKINTŐ

12. évf. 3. szám (2018)

DOI: 10.25834/BET.2018.4.5.

Dieter Bacher:
„Vörös rém” – paranoia vagy valóság?
A brit hírszerzés becslései a szovjet és a „kommunista” befolyásról
Ausztriában

Az 1950-es évek elején már javában folyt az Osztrák Kommunista Párt (Kommunistische Partei Österreichs, továbbiakban: KPÖ) tagjai és szervezetei elleni propaganda, főleg a francia, amerikai és angol megszállási zónákban. A hidegháború már az 1940-es évek végén elérte Ausztriát, és a korábbi szövetségesek közötti egyre fokozódó konfliktus itt is éreztette a hatását. A megszállási zónák megállapítása különösen fontos kérdés volt: a szovjet zóna (Kelet- és Északkelet-Ausztria, a mai Burgenland, Alsó-Ausztria és Felső-Ausztria keleti része), az amerikai zóna (a mai Salzburg, Nyugat-Felső-Ausztria és a Bad Aussee körüli régió), illetve az angol zóna (a mai Karintia és Stájerország, Bad Aussee régió kivételével) körül kialakult geopolitikai vita több szinten is megnyilvánult.

A KPÖ tagjai és vezetői ugyanúgy tartottak ettől a helyzettől, és nekik is szembe kellett nézniük a következményekkel. Bármennyire is kritikus volt a helyzet, a bécsi KPÖ 10. kerületi pártirodájának dolgozói mégis eléggé meglepődhettek, amikor 1950. február 10-ének reggelén a munkahelyükre érkeztek. Egy előző éjszaka elkövetett rablás egyértelmű jeleire bukkantak. Valaki (vagy valakik) felnyitották a földszinti ablakot, átkutatták a szekrényekben lévő aktákat, és több dokumentumot elloptak onnan, többek között a 10. kerületi párttagok névsorát. Úgy tűnik, a rabló(k) kifejezetten a KPÖ bécsi tagjaira vonatkozó listákat és dokumentumokat keresték.¹ Ez az osztrák rendőrség mellett az UKR MGB CGV* figyelmét is felkeltette – az Ausztriában állomásozó UKR és az MGB már tudta, hogy a nyugati hírszerzés, különösen az amerikai Counter Intelligence Corps* (továbbiakban: CIC) és a brit Intelligence Organisation* (továbbiakban: Intorg) kiemelten érdeklődik minden KPÖ-re vonatkozó információ iránt – ezek ugyanis mindig gyanúval fogadták a párt tagjainak szovjetbarát megnyilvánulásait és a lehetséges „fedett akciókat”. Tehát a nyugati titkosszolgálatok erősen szemmel tartották a KPÖ-t, ahogy a szovjetek is őket.

Ebben az esetben úgy tűnt, a rablóknak sietniük kellett – egy sálat találtak a helyszínen, az osztrák rendőrök pedig felfedeztek rajta egy számlát, amit egy közeli mosodában állítottak ki. Ennek az információnak a birtokában nem volt nehéz beazonosítani a sál tulajdonosát – Kurt Zofka, 1928-ban Bécsben született, és „érdekes módon” a KPÖ tagja volt. Ekkor a párt „Werkschutz”^{*} osztagában szolgált, mint az alsó-ausztriai

---

* UKR MGB CGV: Az Ausztriában megszálló feladatokat végző szovjet haderőhöz kirendelt állambiztonsági szolgálatok kémelhárító szakosztálya. UKR: „Kémelhárítási Igazgatóság” – az MGB egyik alhatósága, MGB: „Állambiztonsági Minisztérium” – a szovjet népbiztonságok 1946-os minisztériummá szervezése után az állambiztonsági csúcsszerv, CGV: „A Fegyveres Erők Középső Csoportja” – 1945 májusában a frontszeregekből létrehozott megszálló erők szovjet parancsnoksága Ausztriában, Magyarországon és Csehszlovákiában. *(A szerk.)*

* Counter Intelligence Corps: A második világháború alatt és a hidegháború korai szakaszában (1961-ig) az USA katonai hírszerző hivatala. *(A szerk.)*

* Intelligence Organisation: Az Ausztriát felügyelő Szövetséges Ellenőrző Bizottság hírszerző szervezete Bécsben. *(A szerk.)*

* Werkschutz: üzemőrség. *(A szerk.)*

„Sowjetische Mineralölwaltung” (SMV, a ma is létező osztrák olajcég, az ÖMV elődje) létesítményeinek őrzésével megbízott személy.²

Zofkát már másnap letartóztatta és kihallgatta a szovjet kémelhárítás. Előadta, hogy a CIC szervezte, be és arra jelölte ki, hogy egy másik osztrák személynek dolgozzon, akit nemcsak a az amerikaiak, de állítólag a brit Field Security* (továbbiakban: FS) is alkalmazott, konkrétan Johann Groissl, egy bécsi illetőségű személy, aki egy 20 fős, informátorokból és futárokból álló csoportot állított fel. Hamarosan az MGB is felvette a kapcsolatot Groissl-lel, és igyekeztek rábírní arra, hogy fedje fel a hálózatát, illetve a CIC munkamódszereit, mert akkor a szovjetek az ellene indított perben mindezt figyelembe fogják venni. Kétségbeesésében Groissl elfogadta az ajánlatot, és kettős ügynökként kezdett dolgozni, egyenként a szovjet kémelhárítók kezére játszva a hálózatában dolgozókat. Miután a csoportját felfedték, őt 1951 márciusában letartóztatták és a hálózatának tagjaihoz hasonló módon „Sovjetunió-ellenes kémkedés”-sel vádolták meg, majd halálra ítélték. A Bécs melletti Badenben székelő Szovjet Katonai Bíróság 28990. számú perében meghozott ítéletet követően Moszkvába szállították és a Butirka börtönben kivégezték. A holttestet elégették, hamvait pedig a Danszkoje temetőben egy azonosíthatatlan tömegsírba szórták.³

A szovjet kémelhárítás számára az ehhez hasonló esetek jelezték, hogy az amerikai és az angol hírszerzés számára különösen fontos, hogy a KPÖ tagjairól, illetve azoknak a szovjet megszálló erők számára végzett munkájáról a lehető legtöbb információt megszerezze. A nyugati szolgálatok által vezetett akciók célja az volt, hogy kivizsgálják és megbecsüljék az Ausztriát érő „kommunista” befolyás mértékét, illetve azt, hogy ez alkalomadtán képes-e a politikai kibontakozást – számukra – negatív irányba elmozdítani. Ahogy az 1955-ben megkötött osztrák államszerződés megmutatta, ezek a félelmek alaptalanok voltak, de egészen odáig a brit és az amerikai szolgálatok számára mégis nagyon valóságosnak tündek.⁴

Ausztria mint a hidegháború „hírszerző csomópontja”

A nyugati szolgálatok több okból is aggódtak a kommunista befolyás miatt, és szükségesnek látták az elhárítását. A második világháború végén Ausztriát a szövetségesek szállták meg, tehát Nagy-Britannia, az USA, a Szovjetunió és Franciaország. Ez a megszállás megalapozta azoknak a helyi adminisztratív és a katonai szervezeteknek a működését, amelyek széleskörűen támogatták a titkosszolgálatok munkáját. Tehát az úgynevezett „rezidentúrák” és hálózatok létesítése ekkoriban nem jelentett különösebb problémát.⁵

A másik fontos tényező Ausztriának a „Nyugat” és a „keleti blokk” közötti földrajzi fekvése volt. Először is, ennek köszönhetően mindkét oldal hírszerzése úgy tekintett Ausztriára, mint ahol feltétlenül jelen kell lennie, főleg a kibontakozó hidegháború fényében. Másrészt, a fentiekkel szoros összefüggésben, a megszálló hatalmaknak meg kellett védeniük a katonai létesítményeiket és egységeiket is a különböző támadásoktól. Az így életbe léptetett biztonsági intézkedések tehát elengedhetetlenek tündek, nemcsak azért, hogy a megszállók a pozícióikat hatásosan ellenőrizni tudják, hanem azért is, hogy eredményesen léphessenek fel a várható behatolásokkal szemben. 1945-ben, közvetlenül a háború vége után, még a legégetőbb problémának a „Werewolf-egységek”^{*} partizánjellegű akcióit, illetve az NSDAP maradványainak politikai aktivitását tartották.⁶ Továbbá az osztrák földre kitelepített közel 1 millió 650 ezer fős embertömeg és más menekültek jelenléte, illetve Ausztria politikai helyzete is állandó figyelmet igényelt.⁷

Ahogy az az amerikai és a brit jelentésekből is kitűnik, 1947-től a nyugati titkosszolgálatok számára új célok fogalmazódtak meg. A Szovjetunió és a kelet-európai államok elleni kémkedés egyre fontosabbá vált Ausztriában is.⁸ Ebből következően a brit szolgálatok és az amerikai kollégáik számára az is fontos volt, hogy az

* Field Security (Section vagy Service): A brit hadsereg katonai rendészetéhez, majd a második világháború és a korai hidegháború idején az Intelligence Corps alá rendelt (tábori) hírszerző szolgálat. (*A szerk.*)

* Werewolf: „Vérfarkas” egységek – náci által hátrahagyott, főleg fiatalokból verbuvált partizánok, akiket a szövetséges csapatok és az új adminisztráció elleni merényletekkel bíztak meg. (*A szerk.*)

ausztriai hírszerzésüket minél jobban megszilárdítsák. Olyannyira meg akarták erősíteni, hogy Ausztriát akkor is titkosszolgálati akciók bázisaként tudják használni, amikor már, mint megszállók, nem lesznek jelen az országban.

Már az 1940-es évek végén, a brit War Office-nak* küldött jelentésekben is megfogalmazódott esetenként, hogy a szovjetekkel és a „testvéri országokkal” küszöbön álló konfliktus fényében szükséges volna az ausztriai pozíciókat úgy megerősíteni, hogy azok majd a keleti blokk elleni hírszerző akciók bázisául is szolgálhassanak. Mindehhez olyan titkosszolgálati struktúrákra és hálózatokra volt szükség, amely britek és az amerikaiak számára úgy a hazai, mint a külföldi hírszerzés területén hatásos tud lenni.⁹ Ennek a tervnek a végrehajtásakor a brit és az amerikai oldal számára természetesen mindenféle kommunista szervezet és befolyás potenciális veszélyt jelentett, olyan veszélyt, amelyet állandóan figyelemmel kellett tartani és el kellett hárítani, hogy saját akcióképességüket meg tudják őrizni.

A brit hírszerzés „Kelet” elleni akciói a megszállt Ausztriában

Az amerikai kollégáikkal együttműködve, a brit szolgálatok osztották a fenti véleményt, és már 1947-től fogva szemük előtt tartották a várható „kommunista veszély”-t. A már említett Intorgot 1945-ben a British Element of the Allied Commission for Austria* (továbbiakban: ACA/BE) hírszerző osztályaként hoztak létre, hogy a brit titkosszolgálat helyi adminisztrációjaként megszervezze és felügyelje a Joint Intelligence Coordination Staffban* (továbbiakban: JICS) végzett munkát. A JICS legfontosabb feladata az volt, hogy információt szerezzen a Szovjetunióról, a szatellitállamokról és Jugoszláviáról, illetve azok katonai egységeiről, továbbá az is, hogy az említett országokból érkező hírszerző akciókat elhárítsa.¹⁰

A britek egy másik fontos „játékosa” szintén a JICS-hez tartozott: a Joint Intelligence Bureau* (továbbiakban: JIB) ausztriai ága, továbbá egy ún. „JIB-center” a brit megszállási övezetbe tartozó Stájerországban, Graz városában. A JIB-et nagyjából akkor hozták létre, mint az Intorgot, 1945-ben, közvetlenül a háború végén Londonban, a British Joint Intelligence Committee* javaslatára. Az új hírszerzési adminisztráció megtervezése és felállítása Kenneth Strong felügyelete alatt történt, aki a szolgálatait a brit hadseregben kezdte, még az IRA* elleni harcok idején az 1920-as években. 1937-ben a berlini katonai attasé helyettesének nevezték ki. Tapasztalatai és szakértelme a második világháború alatt a brit hírszerzés egyik kulcsfigurájává tették őt. Ekkor lett Dwight D. Eisenhower vezérkarában hírszerzési összekötőtiszt; a későbbi elnök aztán a Supreme Headquarters Allied Expeditionary Forces* vezérkarának tagjául is kinevezte. Mint tapasztalt és magas rangú titkosszolgálati tisztet a háború után az JIB megalapításának feladatára jelölték ki, a Szovjetunióval fennálló és várhatóan elmélyülő konfliktus jegyében.¹¹

A JIB alapításának oka az volt, hogy egy szervezetet hozzanak létre, amely képes koordinációs intézkedésekre az „új ellenség”-gel, tehát a Szovjetunióval és a szatellitállamokkal szemben. Feladata volt, hogy összegyűjtse és feldolgozza az információkat, illetve továbbfejlessze az ezekre alapozott műveleti terveket. Ennek következtében a JIB a térképészeti, a gazdasági, az ipari, a tudományos és az egyre fontosabbá váló nukleáris hírszerzésre fókuszált.¹² A JIB, „osztályközi” szolgálatként, azt a célkitűzést kapta, hogy „bárhol is vannak a brit katonai

* War Office: 1857 és 1964 között állt fenn, a mai brit védelmi minisztérium elődje. *(A szerk.)*

* British Element of the Allied Commission for Austria: Az Ausztriát felügyelő Szövetséges Ellenőrző Bizottság brit szekciójá. *(A szerk.)*

* Joint Intelligence Coordination Staff: Egyesített Titkosszolgálat-irányítási Csoport. *(A szerk.)*

* Joint Intelligence Bureau: Egyesített Titkosszolgálati Hivatal. *(A szerk.)*

* British Joint Intelligence Committee: Brit Egyesített Titkosszolgálati Bizottság. *(A szerk.)*

* IRA: Ír Köztársasági Hadsereg (Irish Republican Army), az 1919–1921 közötti ír függetlenségi háború fegyveres ereje, majd a háború utáni egyesítési politika legradikálisabb támogatója. *(A szerk.)*

* Supreme Headquarters Allied Expeditionary Forces: A Szövetséges Expedíciós Erők Legfelsőbb Parancsnoksága. *(A szerk.)*

alakulatok bevetve, biztosítsa, hogy a megfelelő operatív hírszerzési háttér mindig a rendelkezésükre álljon”.¹³ A fenti célok meghatározásában fontos tényező volt, hogy a JIB jelentős hiányokkal küszködött a hírszerzési munkában, illetve az értesültségének mélységeit illetően, vagyis más szavakkal, az értesültsége „elkeserítően hiányos” volt.¹⁴ Sir Douglas Evill még két évvel később, 1947 novemberében is egyetértett a fenti véleménnyel, amikor a Szovjetunióra vonatkozó értékelésében így fogalmazott: „Az Oroszországra vonatkozó tudásunk földrajzi, gazdasági, ipari és katonai vonalon igencsak hiányos vagy legalábbis idejétmúlt.”¹⁵

Ennek következtében a brit titkosszolgálat fokozta erőfeszítéseit, de nemcsak az hírszerzésben, hanem a kémelhárításban is. Ausztria, mint megszállt terület, mindkét fajta titkosszolgálati munka szempontjából alkalmas terepnek tűnt, ahogy azt Evill is megemlíttette a jelentésében.¹⁶ Itt különösebb veszély nélkül lehetséges volt elérni az olyan „forrásokat”, mint a szovjet hadsereg katonái vagy éppen a Kelet-Európából kitelepítettek. Illetve, ahogy az a fenti példából is kiderül, a saját céljaik érdekében „helyi alkalmazott”-akat, azaz osztrákokat is könnyedén beszervezhettek. Az osztrák területek ezenkívül az esetleges keleti akciókkal szemben az első védelmi vonal szerepét is játszhatták. Így a siker szempontjából kritikus volt, hogy ezt az „állást” végig a kezükben tudják tartani. Az Intorg és a JICS, szorosan együttműködve a grazi és a bécsi JIB-bel, illetve az FS-nek a JIB munkáját támogató egységeivel, ennek a feladatnak a maradéktalan ellátására lett kijelölve. A szolgálatoknak így mindenféle „kommunista” mozgolódással szemben óvatosnak kellett lennie.

Brit becslések az ausztriai kommunista aktivitásról

Ahhoz, hogy a kommunisták tevékenységéről képet kapjanak, az Intorg, a JIB és az FS először is a nyilvános forrásokra támaszkodott, azaz az újságcikkekre, rádióadásokra, a politikai beszédekről szóló tudósításokra és egyéb, KPÖ-től származó nyilvános információkra. A források széleskörűen elérhetőek voltak, és ekkor úgy tűnt, ezek az anyagok képezték a brit becslések gerincét.¹⁷

De az így megkapott információk értelemszerűen nem fedhették le a titkosszolgálati érdeklődés minden aspektusát, és persze az is szükséges volt, hogy ezek az értesülések megerősítést kapjanak. Tehát igénybe kellett venniük a „megbízható források”-at, erre pedig az informátorok beszerzésén keresztül nyílt a legjobb lehetőség. Az efféle beszerzések, a különböző kockázatok ellenére, műveleti szempontból is szükségesek voltak: a brit szolgálatok gyakorta küszködtek a képzett személyzet hiányával, főleg ami a hely- és nyelvismeretet illeti.¹⁸ Az Intorg jelentései újra és újra megállapítják, hogy nem állt rendelkezésre elegendő számú, képzett brit személyzet, azonban a titkosszolgálati források (főleg a pénzügyiek) lehetővé tették, hogy osztrák ügynököket szervezzenek be ezekre a feladatokra, ezek számára ugyanis nem volt szükség különösebb hírszerzési továbbképzésre, hiszen jól beszélték a nyelvet, és a terepet is ismerték. Ezért az osztrák ügynökök töltötték be a műveleti tervezés alsóbb szintjeinek kulcspozícióit, pedig a még az 1950-es években is hiányzó jól képzett brit személyzet miatt nem csak az Intorg számára lett volna fontos a személyzeti továbbképzés. Ennek következtében, főleg amikor KPÖ megfigyelésére került sor, a brit hírszerzésnek kiterjedtebben kellett az „együttműködő osztrákokra” támaszkodnia.¹⁹

Ugyancsak fontos kérdés, hogy a brit oldalon miért gondolták azt, hogy a KPÖ és a kommunista mozgolódások megfigyelése ennyire fontos feladat lenne. A jelenleg elérhető összefoglalókban és jelentésekben többféle indoklást is találhatunk. Először is, a brit és az amerikai szolgálatok számára úgy tűnt, hogy a KPÖ tagjai és a szovjet titkosszolgálatok közötti együttműködés, ideológiai okokra visszavezethetően, széleskörűen és gyakran megtörtént.²⁰ Általánosságban a becslések igaznak is bizonyultak. Ausztria esetében az ilyesfajta együttműködésre már a hidegháború előtt is volt példa. Csak hogy egyet említsünk: Edith Suchitzky, aki később Alexander Tudor-Hart fizikushoz ment feleségül, Bécsben már 1926 óta kapcsolatban állt egy szovjet kémmeleggel, Arnold Deutschsal. Később mindketten Londonba emigráltak, és itt Deutsch csatlakozott Kim Philbyhez és rossz hírű csoportjához, a „Cambridge Five”-hoz, majd Edith Suchitzky is ennek a hálózatnak kezdett dolgozni. Deutsch és Philby együttműködése főleg ideológiai okokkal magyarázható.²¹ Így a háború utáni Ausztriában a

KPÖ és a kommunista ideológia szimpatizánsaival szemben élt a gyanú, hogy azok együttműködnek a szovjet megszálló erőkkel és a szovjet hírszerzéssel is.

A másik gyakorta emlegetett érv a második világháború utáni osztrák belpolitikai helyzet volt. Közvetlenül a háború végén, az 1945 novemberéig hatályban lévő ideiglenes kormányban a KPÖ fontos szerepet játszott. A belügyi, az oktatásügyi és az egyházügyi államtitkárok (akik az első novemberi választások után meghatározott miniszteri jogkörrel bírtak) a kommunista párt tagjai voltak. Főleg Franz Honner, mint belügyi államtitkár, bizonyult különösen kritikusnak a nyugati hatalmakkal szemben, illetve több „párttárs”-át is ő nevezte ki az osztrák rendőrség és állambiztonság vezető pozícióiba. Az 1945. novemberi választások után, amikor a KPÖ csak a szavazatok 5,4%-át szerezte meg (a párt és a szovjet megszálló erők is jobb eredményekre számítottak), Oskar Helmer (az Osztrák Szociáldemokrata Párt, az SPÖ tagja) lett a belügyminiszter.²² Minisztersége idején, főként 1950-ben, a rendőrség KPÖ-höz köthető tagjait elbocsátották.²³ Ezek a fejlemények azonban nem vonták el a nyugati titkosszolgálatok figyelmét; továbbra is éberrel figyelték az osztrák belpolitikai helyzet alakulását.

A nyugati hatalmak gyanakvó hozzáállásának egy másik oka pedig az volt, hogy a KPÖ egészen 1955-ig a szovjetek pénzügyi és propaganda-támogatását élvezte. Ám nagyon messzire vezetne, ha ebből arra következtetnénk, hogy a szovjetek a pártot a kormány megdöntésére akarták volna felhasználni. Ez a feltételezés több brit és amerikai előrejelzésben is megtalálható, de addig, amíg nem ismerjük az erre vonatkozó szovjet dokumentumokat, az ilyen irányú terveket nem tekinthetjük igazoltnak.²⁴

Ahogy a fentiekből kitűnik, a brit oldalnak több oka is volt arra, hogy a „kommunista” tevékenységet alapos gyanúval szemlélje Ausztriában. Mire következtek a brit szolgálatok ezekből a tevékenységekből, milyen módon elemezték őket, és ezek az elemzések visszaigazolták-e az előzetes képüket? A brit hírszerzésnek az 50-es évek elejétől származtatott iratai általában egy nagyon fragmentált, de mégis érdekes képet festenek ezekről a vizsgálatokról.

Ebben a témában különösen érdekes az úgynevezett Joint Fortnightly Intelligence Summaries*, amelyet az Intorg állított össze a bécsi ACA/BE-n. Kezdetben ezek a jelentések kétheti, 1949 januárja után pedig egyhavi időszakot öleltek fel.²⁵ A különböző brit hírszerző szervezetek (FS, Intorg/JICS, JIB Austrian Branch, Public Safety Branch, Political Division* stb.) által megszerzett információikat összesítették, és azután mint helyzetjelentéseket elküldték Londonba a Foreign Office-nak* és a War Office-nak. Fontos megjegyezni, hogy a brit hírszerzés akkori felépítésének köszönhetően a feldolgozás és az elemzés főként Londonban történt, nem pedig helyben, a megszállt területeken. Ez pedig azt is elárulja, hogy milyen információkra számíthattak ezekből a jelentésekből: mivel magasabb szintű elemzésből származtak, ezek a jelentések nem tartalmaztak részletes információkat az egyes akciókról, ellenben jó áttekintést nyújthattak az általános vizsgálati eredményekről és helyzetértékelésekről.

Egészen 1946 nyaráig, a KPÖ meghatározó politikai befolyása ellenére, a jelentések nem tartalmaztak túl sok információt a pártról, a tagokról és az aktivistákról. A dokumentumok világosan megmutatják, hogy a háború utáni első két év folyamán a brit szolgálatok más kritériumokra is tekintettel kellett hogy legyenek: a jugoszláv politikai kibontakozás vagy a volt nemzetiszocialisták várható földalatti szervezkedései sokkal fontosabb szerepet játszottak ekkoriban.²⁶ Különálló esetekként a KPÖ és a „kommunista” tevékenység csak ritkán jelent meg a jelentésekben anélkül, hogy további vizsgálatokról számoltak volna be. Az Intorg 1945-től főleg pártgyűlésekről és a vezetők, illetve a funkcionáriusok beszédeiről küldött beszámolókat a londoni központ számára. A gyűlések napirendjét és a beszédek tartalmát illetően minden további elemzés és kommentár nélkül értesítették Londont. Nem tűnik úgy, hogy az Intorg a helyzetet veszélyesnek, aggodalomra méltónak ítélte volna, a jelentései nem tartalmaztak további instrukciókat a további teendőkre nézve. Sőt, részben ellenkezőleg:

* Joint Fortnightly Intelligence Summaries: Egyesített Kétheti Titkosszolgálati Összesítő. (A szerk.)

* JIB Austrian Branch, Public Safety Branch, Political Division: A JIB ausztriai ágának Közbiztonsági és Politikai Osztálya. (A szerk.)

* Foreign Office: Nagy-Britannia külügyminisztériuma. (A szerk.)

Ernst Fischernek, aki a párt központi bizottságának tagja volt, 1946 áprilisában elmondott beszédét, annak az osztrák–szovjet viszonyt, illetve Ausztriának a Nyugat és a Szovjetunió közti szerepét taglaló kijelentéseit határozottan pozitívan értékelték.²⁷ Johann Kopenig, a KPÖ főtitkára nyilatkozatai szintúgy mindenféle kommentár nélkül kerültek be a jelentésekbe, pedig azok brit szemszögből nézve szovjetpártiságról és Nyugat-ellenességről tanúskodtak.²⁸ Kétségtelenül úgy tűnik, hogy a britek ezekben a nyilatkozatokban nem láttak semmiféle veszélyforrást sem a saját pozícióikra, sem pedig az általános osztrák helyzetre nézve.

1946 nyaratól azonban volt néhány olyan incidensről beszámoló jelentés, amely aggodalomra adott okot a brit megszállási zóna belbiztonságát illetően, és bár úgy tűnt, hogy egyes KPÖ-tagokhoz köthetőek, mégsem a párt akcióiként interpretálták őket. Például 1946 júliusában az FS talált egy kisebb fegyverraktárt Bécs 13. kerületében, amelyről azt gyanították, hogy a KPÖ tulajdonában áll. Az FS feltételezése szerint a raktárt egy kommunistákhoz kötődő szervezet létesítette, ám az Intorg mégis arra a következtetésre jutott, hogy azt nem maga a párt, hanem annak csak egy tagja telepítette oda.²⁹ A fentihez hasonló esetekben, amikor a pártot nem tartották felelősnek a különböző „elszigetelt” akciókért, a brit titkosszolgálat nem is indított további vizsgálatokat.

1946 szeptemberétől a KPÖ egyre fontosabbá vált az Intorg számára. A szeptemberi összesítő jelentéshez csatolva egy külön, főleg amerikai forrásokból származó beszámolót küldtek Londonba. A csatolmány célja az volt, hogy a párt állapotáról és fejlődéséről szolgáltatson információkat. A KPÖ-nek nyújtott szovjet segítség ellenére az 1945 novemberében tartott választásokon a párt nem tudta megszerezni a szavazatok remélt hányadát, így a Kopenig és Fischer által remélt hatást sem tudták elérni. A rossz választási eredmény több párttag „kiábrándultság”-ához vezetett, főleg az alacsonyabb beosztásúak körében. Mindemellett belső viták rázták meg a pártot; a szovjet pénzügyi és élelmiszer-támogatások egyenlőtlen elosztása, illetve az erős szovjet függéstől való félelem belső véleménykülönbségek kialakulásához vezetett. Az is kiderült, hogy a párttagok jelentős része nem ideológiai okokból támogatta a pártot, hanem a többi párttal való egyet nem értésük miatt: „Tömegével vannak olyan párttagok és kistisztviselők, akik pusztán a többi párt iránt érzett haragból, nem pedig a kommunista ideológiai iránt kötődésük miatt csatlakoztak a párthoz.”³⁰ Egyszerűen a KPÖ tagjainak jelentős hányada számára a párt és a szovjet erők tűntek a „kisebb rossz”-nak.³¹ Ennek a helyzetnek köszönhetően, összegez a jelentés, az ausztriai brit érdekekre nézve a KPÖ nem jelent nagyobb veszélyt.³²

Mindazonáltal a brit szolgálatok továbbra is figyelemmel tartották a párt tevékenységét, ahogy azt a következő jelentések is mutatják. Hogy jobb képet kaphassanak a stájerországi és karintiai párttagokra vonatkozóan, az FS (ahogy azt fentebb említettük) megpróbált hozzájutni a párthivatali kartotékokhoz, igaz, minden siker nélkül.³³ Továbbá 1946 végéről is vannak olyan jelentések, amelyek a KPÖ-nek a demonstrációk alkalmával történő tagtoborzásait próbálta felmérni, de ezek sem bizonyultak túlságosan alaposnak. Ennek következtében mégis úgy becsülték meg, hogy a KPÖ nem volt és nem is lehetett volna olyan jelentős politikai tényező, amivel számolni kellene.³⁴

1946 végéig a Joint Fortnightly Reportsok azt mutatják, hogy a KPÖ-t és minden „kommunista tevékenység”-et figyelemmel kísértek ugyan, mégis könnyedén lehet az a benyomásunk, hogy ezek az akciók semmiféle olyan veszélyt nem jelentettek, ami a brit szolgálatokat érdeklődését felkelthette volna. Ez persze felveti a kérdést, hogy akkor mégis miért folytatták tovább a megfigyeléseket. A rendelkezésre álló források alapján nem tudunk erre válaszolni, hiszen annak ellenére, hogy a brit szolgálatok nem tudták igazolni meglévő gyanúikat, mégsem adták fel ezen esetek vizsgálatát.

A történet hasonló módon folytatódott az 1947-es év kezdetén is. Az év első feléről szóló jelentésekben szintúgy találhatunk kommunista párttagokhoz és szimpatizánsokhoz köthető incidenseket, a brit szolgálatok mégsem indítottak további vizsgálatokat. A párt hivatalos politikáját illetően nem számoltak be „gyanús” akciókról, sokkal inkább arról, hogy a párt egyre közelebb került a kormányhoz: „Úgy tűnik jelenleg, hogy általánosságban a KPÖ egyre inkább egy vonalba kerül az osztrák politikával.”³⁵

1947 júniusában mindez jelentősen megváltozott. Először is a KPÖ-ről és a mozgalomról szóló jelentések jellege, felépítése módosult. Korábban a KPÖ-ről szóló jelentéseket a „Politikai tevékenységek” szekció alá sorolták be, ettől kezdve viszont a „Biztonság és elhárítás” szekción belül a „Kommunista aktivitás” című alfejezetbe foglalták őket. Ez azt jelentette, hogy ettől fogva a KPÖ tevékenysége már nemcsak politikai fejlemény volt, hanem a megszállási zóna belbiztonságát fenyegető veszély és egyúttal hírszerzési kérdés is. Másodsorban, a jelentések nem szólnak a párthoz köthető elszigetelt akciókról és eseményekről, de most már utalnak a „puccskísérleti” tervekre és az olyan fedett akciókra, mint amilyen például a szovjet megszálló egységek által a párttagok számára tartott titkos „kiképzések”.

Nemcsak arról van szó, hogy ezek az akciók nagyobb veszélyt hordoztak magukban, mint a korábbi incidensek, de immáron már sokkal gyakrabban kötötték őket a párthoz, a háttérben egy „központi stratégiát” feltételezve. Ennek köszönhetően a jelentésekben megemlített incidensek mindegyikét a JICS és az FS által koordinált vizsgálatok követték.

Főleg azok az akciók keltettek nagyobb aggodalmat a brit oldalon, amelyeket az Alsó-Ausztriában és Burgenlandban tevékenykedő, „Werkschutz”-hoz hasonló fegyveres csoportok követtek el. Ugyanolyan veszélyforrásként értékelték azt is, amikor az FS jelentette, hogy Sopron közelében a szovjet hadsereg tisztjei a párt tagjai számára kiképzéseket tartanak. Ahogy azt az FS gyanította, ezeknek a kiképzéseknek az volt a célja, hogy a fegyverhasználatra és titkos akciókra készítsék fel a párt tagjait. Az amerikai CIC jelentései javarészt igazolták az FS információinak helyességét, annak ellenére, hogy az FS további nyomozásai nem vezettek eredményhez.³⁶ Hasonló nyomozásokat kezdeményeztek akkor is, amikor az amerikai szolgálatoktól információkat kaptak a Felső-Stájerországban és Dél-Karintiában tartott, a soproni esethez hasonló kiképzésekről, de az FS ekkor sem tudott további nyomokra bukkanni.³⁷ Bár különböző FS-alakulatok érkeztek a helyszínre, hogy a „felforgató tevékenységek”-ről több információt szerezzenek, a kiképzésekről, a programokról és a „kiképzők”-ről mégsem tudtak meg semmit. A jelentéseknek a további vizsgálatokat taglaló részeiben úgy összegezték a tapasztalatokat, hogy az incidensekkel kapcsolatban nem lelhető fel további információ, illetve a gyanús tevékenységeket nem lehet kellően lokalizálni.

A párt és a szovjet megszálló egységek közötti kapcsolat, illetve a fent említett akciók következményeként 1947 júniusától a nyomozások és a jelentések jellege is megváltozott. A korábbi iratok ugyanis a szovjet támogatásokkal kapcsolatban csak pénzügyi és más, anyagi természetű forrásokról tesznek említést, például a propagandához szükséges papírról és nyomdagépekről. Ezután viszont a jelentések sokkal gyakrabban utaltak szervezési és oktatási segítségre is. Így a jelentésekben a KPÖ és a szovjetek közötti lehetséges együttműködés felforgató jellegű és nyílt veszélyt jelentő tevékenységként tűnt fel, sokkal inkább, mint 1947 nyara előtt.

De nemcsak a szovjetek és a párt, hanem az osztrák rendőrségen belüli kommunisták ügyei is gyakorta bekerültek a jelentésekbe.³⁸ 1948-tól kezdődően drasztikusan megnövekedett az ilyen jellegű hírekre való utalások száma. Az FS és az Intorg több esetben is nyomozott, mint például bécsi Wirtschaftspolizei* egyik tagjának letartóztatása kapcsán, aki állítólag a KPÖ-vel szimpatizált. Őt azzal vádolták, hogy a rendőrség által feketepiacon lefoglalt pénzeket lopott el. Azt, hogy később mi történt a pénzzel, az FS nem tudta kideríteni; úgy sejtették, hogy a párt számára utalták át.³⁹ Egy másik jelentésben arról olvashatunk, hogy a szolgálatoknak sikerült a bécsi Kriminalpolizei* egyik tagjáról információt szerezniük, aki a KPÖ tagja volt és állítólag a szovjet hírszerző szervekhez is szoros kapcsolat fűzte. Szó esett a tényleges együttműködésről is.⁴⁰ Az FS mindkét fenti esetben vizsgálatot indított, ám újfent képtelen volt a további nyomok felderítésére. Azonban az utolsó jelentés arról tanúskodik, az Intorg számára a gyanú is elegendő volt ahhoz, hogy az osztrák forrásaitól beszámolókat kérjen a rendőrségre nehezedő „kommunista befolyás”-ról.⁴¹

Végül pedig, szintén 1948-tól kezdődően, több utalás is olvasható az osztrák kommunisták soraiba férkőzött, vélelmezett szovjet „informátorok”-ról és „kémek”-ről is. A Joint Fortnightly Report 1948 augusztusában

* Wirtschaftspolizei: Gazdasági rendőrség. (A szerk.)

* Kriminalpolizei: Bünygi rendőrség. (A szerk.)

például megemlíti egy osztrák nőt, aki a karintiai Sipttal an der Drauban a British Civil Liaison Officernek* dolgozott, és aki állítólag a kommunista ideológiához fűződő szimpátiája miatt információkat adott át az összekötőről a szovjet kémelhárításnak.⁴² Ugyanebben a jelentésben szó esik egy párttagról a stájerországi Weiz városából, akiről az FS azt gyanította, hogy a szovjet hírszerzés informátorként szervezte be. Szolgálati viszonzásául más párttagoknak kellett volna kezeskedni arról, hogy a vélt informátor munkát kaphasson egy weizi gyárban. Mindkét esetben megemlítették, hogy az FS alapos nyomozást hajtott végre, de a további jelentésekben már nem foglalkoztak ezek eredményeivel.⁴³ Érdekes kérdés lenne kitérni arra, hogy az ilyen becslések milyen módon befolyásolták a brit hírszerzés „helyi ügynökei”-nek beszervezését, az elérhető jelentések azonban erre nem adnak választ. A már említett, az 1950-es évektől kezdődő titkosszolgálati becslések, amelyek az osztrák „ügynökök” beszervezését és felhasználását szükséges, de mégis komoly kockázatként határozták meg, arról tanúskodnak, hogy a fenti nyomozások a brit titkosszolgálatok ausztriai politikájára is érezhető hatást gyakoroltak.

Következtetések

Amint ez a brit hírszerzésnek az Osztrák Kommunista Párttal és „kommunista mozgalom”-mal foglalkozó munkájáról szóló rövid összefoglaló mutatja, a brit oldal úgy látta a „kommunisták” tevékenységét, mint egy óvatosságra intő tényezőt, később pedig, legalábbis 1947 nyarától kezdve, mint veszélyforrást, amivel mindenképpen számolni kell. Érdekes, hogy amíg 1945-ben a pártnak tényleg volt hatása az osztrák kormányra, ezt a hatást nem tekintették a saját érdekeikre nézve túlságosan nagy veszélynek. Később azonban (1947-től kezdve), amikor a brit titkosszolgálat a párttagok és a szimpatizánsok által elkövetett akciókat és „bomlasztó tevékenység”-eket egyre nagyobb veszélyként érzékelte, a párt már nem játszott fontos szerepet az osztrák politikában. Úgy tűnik, hogy a helyzet megítélésében a hidegháború fokozódása sokkal hangsúlyosabb szerepet játszott, mint maga az osztrák belpolitika.

Másodsorban, úgy tűnik, hogy a gyanús tevékenységekkel kapcsolatos vizsgálatok 1947 nyara után, tehát egészen későn indultak meg. A korábbi jelentések azt a benyomást keltik, hogy az Intorg és az FS ugyan gyanúval kezelte a különböző incidenseket, de nem szenteltek túl nagy figyelmet nekik; elkülönült esetekként értelmezték őket, és sejtettek egy nagyobb, összehangolt stratégiát a háttérben. 1947 közepétől kezdve ez jelentősen megváltozott, és több gyanús tevékenységet is egy „fő stratégiához” kapcsolva úgy tüntettek föl, mint ami nem csak a brit pozíciókra jelent veszélyt Ausztriában. Ezt az alapállást követték körülbelül az 1950-es évek kezdetéig, annak ellenére, hogy a későbbi vizsgálatok sem tudták egyértelműen igazolni egy ilyenfajta „stratégia” létezését. Mintha a brit szolgálatok, az amerikai kollégáikkal egyetemben, egy „önbeteljesítő jóslatot” követve, olyan feltételezett veszélyt kutattak volna, ami a gyanított formájában nem létezett.

Ha összegeznünk kellene, hogy a KPÖ-ről és az ausztriai kommunista tevékenységről szóló jelentések reálisnak bizonyultak-e, vagy csak a „korai hidegháborús paranoia” egy fajtájának tekinthetjük őket, akkor azt kell hogy mondjuk: a brit titkosszolgálat a pártot, annak tagjait és szimpatizánsait inkább a „vörös rémtől való félelem”, nem pedig egy valós veszély jegyében figyelték meg. Más részről úgy tűnik, hogy pusztán a brit forrásokra támaszkodva nem nyerhetünk megbízható képet a szovjetek és a KPÖ viszonyáról. Ezekre az eredményekre alapozva, szükséges további országok és szolgálatok hírszerző tevékenységének elemzése. Főleg a magyar és a csehszlovák hírszerzés dokumentumait megvizsgálva tehetjük pontosabbá és teljesebbé a brit anyagok alapján kirajzolódó képet. Már a magyar vonatkozású forrásokba való első rövid betekintés után kijelenthetjük, hogy ezek további értékes információkkal szolgálhatnak.

Fordította: Pócs Nándor

---

* British Civil Liaison Officer: Brit Civil Összekötőtiszt. (A szerk.)

Levéltári források:

TNA – The National Archives, Kew, London

CAB – Cabinet Papers 81/129, JIC – Joint Intelligence Committee (45) 181 (0)

DEFE – Ministry of Defense 5/6, 21/23 CoS – Chiefs of Staff (47) 231 (0)

FO – Foreign Office 1007/301–304

WO – War Office 216/951

Hivatkozott irodalom

Andrew–Gordievskij, 1990

Andrew, Christopher – Gordievskij, Oleg: *KGB. Die Geschichte seiner Auslandsoperationen von Lenin bis Gorbatschow*. Bertelsmann, München.

Andrew–Mitrochin, 2001

Andrew, Christopher – Mitrochin, Wassili: *Das Schwarzbuch des KGB. Moskaus Kampf gegen den Westen*. Propyläen, München.

Bacher, 2009

Bacher, Dieter: Die KPÖ und die sowjetischen Nachrichtendienste. Zweiseitige Kontakte im frühen Kalten Krieg. In: *Stalins letzte Opfer. Verschleppte und erschossene Österreicher in Moskau 1950–1953*. Szerk. Stefan Karner – Barbara Stelzl-Marx. Böhlau, Wien–München.

Bacher, 2014

Bacher, Dieter: Austrian „spies” in the Early Cold War: The Recruitment of Austrian Citizens by Foreign Intelligence Services in Austria from 1945 to 1953. In: *Need to Know: Eastern and Western Perspectives*. Szerk. Wladyslaw Bulhak – Thomas Wegener Friis. University Press of Southern Denmark, Odense.

Bacher, 2016

Bacher, Dieter: Der Freund meines Feindes ist mein Feind. Die Kommunistische Partei Österreichs im Visier amerikanischer und britischer Nachrichtendienste 1945–1955. In: *Jahrbuch für Historische Kommunismusforschung*. Szerk. Ulrich Mähler. Berlin.

Bacher–Prezi, 2017

Bacher, Dieter – Prezi, Niklas: Die Chance auf eine neue Heimat. Zwangsarbeiter, DPs und Vertriebene am Gebiet der Republik Österreich 1944–1950. In: *Aufnahmeland Österreich. Über den Umgang mit Massenflucht seit dem 18. Jahrhundert*. Szerk. Börries Kuzmany – Rita Garstenauer. Mandelbaum Verlag, Wien.

Bacher, 2018

Bacher, Dieter: Collecting the shreds. Former Austrian POWs in the Soviet Union as a source of information in early Cold War Austria for British secret services. In: *War and its aftermath*. Szerk. Stefan Karner – Frank Jacob. Megjelenés alatt.

Beer, 2000

Beer, Siegfried: Rund um den „Dritten Mann”: Amerikanische Geheimdienste in Österreich 1945–1955. In: *Österreich im frühen Kalten Krieg 1945–1958: Spione, Partisanen, Kriegspläne*. Szerk. Erwin A. Schmidl. Böhlau, Wien–Köln–Weimar.

Beer, 2005

Beer, Siegfried: Nachrichten- und Geheimdienste in Österreich 1945–1955. In: „*Österreich ist frei!*“ *Der Österreichische Staatsvertrag 1955*. Szerk. Stefan Karner – Gottfried Stangler. Berger, Horn–Wien.

Bijl, 2013

Bijl, Nick van der: *Sharing the Secret. The History of the Intelligence Corps 1940–2010*. Pen and Sword Books, South Yorkshire.

Dylan, 2014

Dylan, Huw: *Defence Intelligence and the Cold War: Britain's Joint Intelligence Bureau 1945–1964*. Oxford University Press, Oxford.

Hanisch, 1994

Hanisch, Ernst: *Der lange Schatten des Staates. Österreichische Gesellschaftsgeschichte im 20. Jahrhundert*. Ueberreuter, Wien.

Iber, 2011

Iber, Walter: *Die Sowjetische Mineralölverwaltung in Österreich. Zur Vorgeschichte der OMV 1945–1955*. Studienverlag, Innsbruck–Wien–Bozen.

Irnberger, 1983

Irnberger, Harald: *Nelkenstrauß ruft Praterstern, Am Beispiel Österreich: Funktion und Arbeitsweise geheimer Nachrichtendienste in einem neutralen Staat*. Promedia, Wien.

Karner–Ruggenthaler, 2005

Karner, Stefan – Ruggenthaler, Peter: Unter sowjetischer Kontrolle. Zur Regierungsbildung in Österreich 1945. In: *Die Rote Armee in Österreich. Sowjetische Besatzung 1945–1955. Beiträge*. Szerk. Stefan Karner – Barbara Stelzl-Marx. Böhlau, Graz–Wien–München.

Kid, 1997

Möchel, Kid: *Der geheime Krieg der Agenten: Spionagedrehscheibe Wien*. Rasch und Röhrling, Hamburg.

Knoll–Bacher, 2009

Knoll, Harald – Bacher, Dieter: Nachrichtendienste und Spionage im Österreich der Besatzungszeit. In: *Stalins letzte Opfer. Verschleppte und erschossene Österreicher in Moskau 1950–1953*. Szerk. Stefan Karner – Barbara Stelzl-Marx. Böhlau, Wien–München.

Ludwig–Mulley–Streibel, 1991

Ludwig, Michael – Mulley, Klaus Dieter – Streibel, Robert (szerk.): *Der Oktoberstreik 1950. Ein Wendepunkt der Zweiten Republik*. Picus, Wien.

Petschnigg, 2009

Petschnigg, Edith: Stimmen aus der Todeszelle. Kurzbiografien der Opfer. In: *Stalins letzte Opfer. Verschleppte und erschossene Österreicher in Moskau 1950–1953*. Szerk. Stefan Karner – Barbara Stelzl-Marx. Böhlau, Wien–München.

Rauchensteiner, 1995

Rauchensteiner, Manfred: *Der Sonderfall. Die Besatzungszeit in Österreich 1945 bis 1955*. Edition Steinbauer, Graz.

Ruggenthaler, 2005

Ruggenthaler, Peter: Warum Österreich nicht sowjetisiert werden sollte. In: *Die Rote Armee in Österreich. Sowjetische Besatzung 1945–1955. Beiträge*. Szerk. Stefan Karner – Barbara Stelzl-Marx. Böhlau, Graz–Wien–München.

Ruggenthaler, 2015

Ruggenthaler, Peter: *The Concept of Neutrality in Stalin's Foreign Policy, 1945–1953*. Lexington, Lanham.

Wetz, 1970

Wetz, Ulrike: *Geschichte der Wiener Polizei-Direktion vom Jahre 1945 bis zum Jahre 1955. Mit Berücksichtigung der Zeit vor 1945*. Doktori disszertáció, Wien.

---

¹ Az incidensről lásd: Knoll–Bacher, 2009: 157–168.

² Knoll–Bacher, 2009: 163–167.; Zofka életrajzáról lásd Petschnigg, 2009: 583–585.; az SMV-ről lásd főleg: Iber, 2011.

³ Knoll–Bacher, 2009: 163–167.; Groissl életrajzáról lásd: Petschnigg, 2009: 389–391.

⁴ A KPÖ-ről szóló hírszerzési tevékenységről lásd: Bacher, 2016: 163–180.; 2009: 189–2003.

⁵ Lásd: Imberger, 1983; Möchel, 1997; Beer, 2005.

⁶ Bacher, 2014; Beer, 2004.

⁷ Az ausztriai menekültekről és a velük szembeni intézkedésekről lásd például: Bacher–Prezi, 2017.

⁸ Imberger, 1983.

⁹ TNA, WO 216/951, Memorandum on Security in Austria an Trieste. 4. October 1951; TNA WO 216/951, Report of Colonel GS of Intorg Austria to the D.D.M.I. of the General Staff, September 1951.

¹⁰ Bacher, 2018.

¹¹ Dylan, 2014: XIV–XV.

¹² Uo. 1.

¹³ Uo. 10.

¹⁴ TNA, CAB 81/129, JIC (45) 181 (0), Report on Post War Organisation of Intelligence, 1. June 1945. (idézi: Dylan, 2004: 11.).

¹⁵ TNA, DEFE 5/6, CoS (47) 231 (0), Review of Intelligence Organisations, 8. November 1947. (idézi: Dylan, 2004: 14.).

¹⁶ Uo.

¹⁷ Bacher, 2014.

¹⁸ Knoll–Bacher, 2009.

¹⁹ Lásd még Sir Philip Vickery jelentéseit: TNA, DEFE 21/23, Report on Intelligence Organisation, Allied Comission for Austria (British Element), 15. November 1950.

²⁰ Lásd uo.

²¹ A „Cambridge Five”-ről, Kim Philbyről, az ausztriai kapcsolatairól és Edith Suchitsky/Tudor-Hard szerepéről lásd: Andrew–Mitrochin, 2001: 64–101, 201–231.; Andrew–Gordievskij, 1990: 252–256.

²² Hannisch, 1994: 402–404.; Rauchensteiner, 1995: 281–297.; lásd még: Karner–Ruggenthaler, 2005: 105–148.

²³ Az Októberstreikről („októberi sztrájk”) és annak nem csak a rendőri erőket érintő következményeiről lásd: Ludwig–Mulley–Streibel, 1991.

²⁴ Az Ausztriával szembeni szovjet tervekről lásd Ruggenthaler, 2005: 61–87.; 2015.

²⁵ A hozzáférhető jelentések helye: TNA, FO 1007/301–304.

²⁶ A TNA, FO 1007/301 jelzet alatt található jelentéseken kívül lásd még: Bijl, 2013: 179–183.

²⁷ TNA, FO 1007/301, Joint Fortnightly Intelligence Summary No. 5., 20. April 1946: 12.

-
- ²⁸ Uo. Joint Fortnightly Intelligence Summary No. 6., 4. May 1946, 9.
- ²⁹ Uo. Joint Fortnightly Intelligence Summary No. 13., 10. August 1946, 5.
- ³⁰ Uo. Joint Fortnightly Intelligence Summary No. 15., 7. September 1946, 9.
- ³¹ Uo.
- ³² Uo. 10.
- ³³ Uo. Joint Fortnightly Intelligence Summary No. 17., 5. October 1946, 4.; uo. Joint Fortnightly Intelligence Summary No. 18., 5. October 1946, 4.; uo. Joint Fortnightly Intelligence Summary No. 18., 19. October 1946, 4.; uo. Joint Fortnightly Intelligence Summary No. 19., 2. November 1946. 2.
- ³⁴ Uo. Joint Fortnightly Intelligence Summary No. 21., 30. November 1946, 3.
- ³⁵ TNA, FO 1007/302, Joint Fortnightly Intelligence Summary No. 23., 22. February 1947, 5.
- ³⁶ TNA, FO 1007/303, Joint Fortnightly Intelligence Summary No. 54., 20. March 1948, 2/f.
- ³⁷ Uo. Joint Fortnightly Intelligence Summary No. 37., 26. July 1947, 5.; uo. Joint Fortnightly Intelligence Summary No. 66., 4. September 1948, 2/f.; uo. Joint Fortnightly Intelligence Summary No. 67., 18. September 1948, 2.; uo. Joint Fortnightly Intelligence Summary No. 68., 2. October 1948, 2/f.; uo. Joint Fortnightly Intelligence Summary No. 37., 26. July 1947, 5.
- ³⁸ Az 1955-ig az osztrák rendőrség soraiba lépett KPÖ-tagokról és -szimpatizánsokról lásd: Wetz, 1970.
- ³⁹ TNA, FO 1007/303, Joint Fortnightly Intelligence Summary No. 58., 15. May 1948, 3.
- ⁴⁰ Uo. Joint Fortnightly Intelligence Summary No. 66., 4. September 1948, 3.
- ⁴¹ Uo.
- ⁴² Uo. Joint Fortnightly Intelligence Summary No. 64., 7. August 1948, 3.
- ⁴³ Uo.